

Zdravlje životinja

BESPLATAN PRIMERAK

Časopis Udruženja veterinara praktičara Srbije ■ Godina 2021. ■ Godina izlaženja I ■ Broj 1

Romanovske ovce, a tovnje

(kakve ih možda nismo poznavali)

Autor: Dr Aleksandar Milovanović, viši naučni saradnik¹

Ovčarstvo je verovatno grana stočarstva koja je pretrpela najveći udar pod naletom pandemije korona virusom u Srbiji. Ne samo da je kod domaćih velikih klaničara zabeležen pad cene otkupa jaganjaca sa 300–350 dinara (2,5–3 evra) na 180 dinara (1,52 evra), već su grla koja su teža od 40 kg, na koja je tržište bilo preorijentisano, postala gotovo balast.

Potrošnja jagnjetine, koja je dominantno zasnovana na masovnijim okupljanjima, proslavama, svečanostima, tradicionalnim dešavanjima, svadbama, vašarima i različitim turističkim manifestacijama, gotovo je zamrla. Ovčarstvo je nisko proizvodna delatost i sada se, više nego ranije, ekonomičnost proizvodnje nameće kao imperativ preživljavanja ove grane. Opstanak se traži kroz stada sa visokom plodnošću i/ili niskim ulaganjima ili prodajom priplodnih grla. Rasa koja se nameće kao moguće rešenje, kroz najvišu proizvodnju mesa u jednoj godini, je romanovska ovca poreklom iz Češke Republike (češki varijetet). Ona je zadržala svoju poznatu plodnost, ali su joj znatno unapređeni gabariti i prirast, tako da se praktično može govoriti o tovnjoj rasi, kako to naglašavaju njeni prvi odgajivači u Srbiji.

Poreklo rase romanovski

Romanov ovce su jedna od severnoevropskih kratkorepih rasa ovaca. Ona se smatra rasom „čistih, izvornih gena“ i nije nastala ukrštanjem, odnosno hibridizacijom, za razliku od većine savremenih rasa. Sve njene osobine su gotovo nepromenjene i upravo su onakve kako su zabeležene u prvim zapisima, kakvim ih je priroda napravila i onakve kakve ih vidite i danas. Prema tome, romanovski ovce nisu rasa koju je čovek stvorio. Pojedini autori navode da apsolutno nema nikakve potrebe za odabirom jedinki radi

veće plodnosti, jer je ova osobina kod njih veoma stabilna. Ukoliko ojažnje jedno jagnje, uvek postoji neki jasan razlog. Obično se radi o pripuštanju vrlo mladih ili starih grla ili su ona loše hranjena i loše negovana tokom rane sjagnjenosti.

Ime romanovski ovce potiče od od dinastije Romanov, odnosno, od imena grada u Rusiji gde je rasa prvi put opisana. Ovaj grad se ranije zvao Romanov-Borisoglebsk i zadržao je ime sve do 1918. godine, kada je preimenovan u Tutajev. Novo ime, grad je stekao je po vojniku Crvene armije I. P. Tutajevu koji se tu smrznuo tokom revolucije. Grad se nalazi u oblasti Jaroslav, 300 km severoistočno od Moskve. Reka Volga deli grad na dve polovine, a stariji deo koji je ležao na levoj obali, nazvan je Romanov. Ovaj deo je krajem 13. veka (1283. godine) izgradio Carević Roman Vasiljevič kao malo utvrđenje. Prvi pisani zapisi o ovoj rasi ovaca datiraju iz 1802. godine.

Postoje navodi da je 1850. godine u Rusiji je bilo skoro 2 miliona romanovski ovaca, ali je do 2000. godine taj broj pao na samo 16 000 grla i rasa je bezmalo izumrla. Ranije su ove ovce „oblačile“ gotovo pola zemlje: kapute od vune su nosili svi, od državnih zvaničnika, preko trgovaca do seljaka. Trenutno na farmama u regiji Jaroslav ima nešto više od 5 000 jedinki, mada se rasa i dalje uzgaja u Francuskoj, Španiji, Bugarskoj i nekim drugim evropskim zemljama, gde njena ukupna populacija prelazi 100 000 jedinki. Zanimljiv je rezultat rada francuskih naučnika koji su ukrštanjem berišon i romanov rase proizveli rasu INRA 401. Prvi izvoz ove rase iz Francuske bio je 70-tih godina prošlog veka za Kanadu, pa dalje za SAD, zemlje Južne Amerike, Afrike i Bliskog Istoka a naročito u Evropu gde ona učestvuje u stvaranju tzv. „sintetskih rasa“. Danas je to globalna rasa koja je zastupljena u više od 20 zemalja.

¹ Naučni institut za veterinarstvo „Novi Sad“

Zašto romanovske ovce?

Ove ovce su poznate po visokoj plodnosti, odličnom krznu i nadasve dobrom ukusu mesa. Međutim, za razliku od ruskog varijeteta, češka linija je znatno unapređena po tovnim sposobnostima, uz očuvanu plodnost. Ustaljeno mišljenje, da je to ovca malog formata, skromnog randmana i sporog prirasta, se sada u potpunosti menja. Odlike koje su je činile inferiornom su znatno korigovane. Ova rasa ovaca se sada može svrstati među tri najproduktivnije na svetu, a po proizvednji mesa je ubedljivo na prvom mestu. To, naravno, podrazumeva da se ova genetika mora „otključati“ intenzivnom i kvalitetnom ishranom, pri čemu je rasa zadržala sve ostale pozitivne odlike kao što su prilagodljivost na razičite klimatske faktore, izuzetna živahnost i otpornost jaganjaca nakon rođenja, dobar materinski instinkt i ranostasnost, gde takođe, nema premca.

Kod ove ovce se mogu očekivati četvorke, petorke, pa čak i šestorke. Severnoamerički rekord je sedmoro žive i zdrave jagnjadi, a zvanični rekord rase iznosi devet jaganjaca. Međutim, realno je očekivati 2,7 jagnjeta po ovci, odnosno, 2,5 odgajene jagnjadi. Uz jagnjenje na 8–9 meseci, podrazumeva se, da se na 100 ovaca godišnje proizvede oko 370 jaganjaca. Ove vrednosti se, u intenzivnom sistemu, mogu podići i na nivo i od 500–600 jaganjaca na 100 ovaca. Uz dobru negu, ove ovce su predodređene za prosečnu proizvodnju od 3,5 jagnjeta u leglu, uz ispunjene zahteve u pogledu celokupnog vođenja farme (hrane, smeštajnog prostora i organizacije rada).

Forsiranom ishranom se, za 100 dana odgoja, može postići težina jaganjaca od 30–40 kg, uz obilnu i kvalitetnu ishranu majke i jaganjaca. Jaganjci postižu dnevne priraste od 300–350 pa i 400 g (u zavisnosti od veličine legla), uz randman

mesa od 55–60 procenata. Na taj način, jedna ovca, sa 5–6 odgajenih jaganjaca u toku godine može postići proizvodnju od 150–170 kg mesa. Računa se, da se troškovi intenzivne ishrane, na nivou godine, namire prodajom dva jagnjeta a da zarada dolazi od trećeg i narednih jaganjaca.

Romanovska ovca je idealna za meleženje sa izrazito tovnim rasama kao što su safolk, teksel, ill de France uz charolais ovnovne kao terminalne mužjake. Poboljšanje prirasta, u tom slučaju, može biti i do 20 procenata. Dok jaganjci u čistoj rasi postižu 30 kg, u meleženju sa safolk ovnovima, dostižu i do 40 kg za 90 dana tova. Ova mera se preporučuje za primenu kod genetski manje vrednih romanovskih ovaca nakon prvog jagnjenja i kada se traži brz završni tov. U tom slučaju, jagnje može dostići težinu majke već sa 4–6 meseci. Čak i pri meleženju, jaganjci nikada nisu preveliki i jagnjenje, po pravilu, protiče gotovo bez napora.

Dimenzije

Češke romanovske ovce dostižu težinu od 55 do 65 kg, ali se dobro gajene ovce mogu ustaliti na težini od 70–80 kg, dok ovnovi mogu preći težinu od 100 kg sa 2 godine starosti (čak i do 120 kg). One imaju malu uglastu glavu sa zaobljenom lobanjom i kratkim ušima, kao i repom koji je dugačak od 10 do 15 cm tako da nije potrebno skraćivanje repova. Istovremeno, prolaps (izvrtanje/ispadanje) materice je kod ove rase gotovo nepostojeći problem. Visina grebena ovaca je od 60 do 62, a ovnova oko 64 ili 65 cm, pa i do 80 cm.

Jedinke imaju kratke noge i veoma sitne kosti zbog čega se lako jagnje. Takođe, ova odlika sitnih kostiju ih „preporučuje“ našim pečenjarama. Ukus mesa je specifičan, vrlo poželjan i reklo bi

Slika 1. Šilježice (od 13 ovaca – 43 jagnjeta; farma Hajduković, Temerin)

Slika 2. Romanovske ovce u punom porastu i pripustu (*farma Matić, Šid*)

se „sladak“, sa finom teksturom. Meso je mekše i ukusnije u poređenju sa mesom drugih malih ovaca.

Odmah po jagnjenju, mladunci su veoma vitalni i počinju samostalno da uzimaju hranu već sa 5 do 7 dana, što je značajno ranije nego kod jagnjaca domaćih rasa. Jaganjci su znatiželjniji, sa izrazitom „voljom za životom“, i ni u kom slučaju nisu lenji.

Na rođenju su jagnjad potpuno crne boje, ali kako stare, boja se brzo menja u nijanse sive, a ređe zadržavaju crnu mat boju. Vuna romanovski ovaca je veoma jaka i pogodna za obradu. Srednji prečnik vunениh vlakana je od 20,9 mm, a 71,9 mm na spoljašnjem sloju kod jagnjeće vune. Vuna je gruba, a sivkasta boja nastaje zbog mešavine sa finim, belim vlakanima. Takođe je puna i crnih osijastih vlakana. Ovnovi imaju grivu od dugih crnih osijastih vlakana oko vrata i na prednjem delu grudi. Prinos vune (prosečna težina runa) po ovci iznosi 1,4–1,6 kg a kod ovnova 2–3 kg, pa sve do 4,5 kilograma. Krzno i koža su visokog kvaliteta i pogodni za obradu pri proizvodnji tepiha, prekrivača, kapa i kaputa. To je i bila prvenstvena upotrebna vrednost ove rase u doba carske Rusije.

Parenje i polno sazrevanje

Romanovske ovce imaju izraženu policikličnost i proizvodnju jajnih ćelija tokom cele godine, nezavisno od sezone. To znači da one mogu postići jagnjenja prirodnim putem na svakih šest meseci, nezavisno od godišnjeg doba i vremena jagnjenja i pripusta.

Slika 3. Farma Eraković, Koceljeva, petorke nisu retkost

Nadmoćna karakteristika ove rase je u ranom polnom sazrevanju koje se može očekivati već sa 4–5 meseci starosti. To podrazumeva da jaganjce treba strogo odvajati po polovima, najkasnije sa 3 meseca starosti, kako bi se izbegla neželjena parenja. Većina odgajivača pripušta ženska grla već sa sedam ili osam meseci, tako da se ovce prvi put jagnje u starosti od godinu dana. Naša je preporuka da se šilježice ipak ne pripuštaju pre 10 meseci starosti radi sticanja odgovarajućih gabarita koji će biti trajno obeležje grla – stasita i prostrana majka.

Estrus (polni žar, gonjenje) romanovskih ovaca traje duže nego kod ostalih rasa i to obično od 48 do 72 sata. Do ovulacije prvih jajnih ćelija dolazi približno 24 sata nakon ispoljavanja prvih znakova estrusa. Druga, treća i četvrta jajna ćelija se oslobađaju sukcesivno, ali ne odjednom, tako da ovnove treba koristiti u haremskom sistemu parenja (sa više naskoka). Težina tek rođene jagnjadi se kreće od 1–2 pa do 4 kg, u zavisnosti od veličine legla i kvaliteta ishrane majke.

Ovce se mogu pariti već 30 dana posle jagnjenja i po tome su jedinstvene u svetu. Drugim rasama je potrebno najmanje 42 dana odmora. Međutim, praksu ranog pripusta ipak treba izbegavati kako bi se održao kontinuitet visoke plodnosti i omogućio blagovremeni oporavak majki. Romanovske ovce imaju nešto kraći period bremenitosti koji se kreće od 138. do 143. dana, što dodatno ubrzava turnuse u proizvodnji.

Ovnovi romanovske rase su aktivni tokom cele godine i mužjaci ove rase imaju najveći libido na svetu! Oni su uglavnom staloženog

Slika 4. Savremena fama 500 ovaca romanovski rase (*Kiseljak, Sarajevo*)

temperamenta, dok ovce mogu biti plahovite kada se drže u većim grupama. Međutim, uspostavljanjem hijerarhije u stadu, socijalizacija majki sa jaganjcima unutar stada je veoma visoka.

Mleko

Prirast jaganjaca je podržan visokom proizvodnjom mleka koja iznosi od 150–300 L za 100 dana laktacije. Praksa je, da se sa 3 jagnjeta, ne zahteva dodatna pažnja, dok se sa 4 i više mora organizovati prihrana jaganjaca kako ne bi došlo do izrazitijeg raslojavanja potomaka po težini unutar legla usled prekobrojnosti.

Zbog visoke plodnosti, ranostasnosti, relativno dobre proizvodnje mleka i velike vitalnosti, ovce ove rase su pristizale u različite krajeve bivše Jugoslavije još 70-tih godina. Danas su, sve bivše zemlje SFRJ, uvezle poslednje izdanake elitne genetike romanovski ovaca, uglavnom iz Češke Republike, upravo zbog pozitivnih iskustava, unapređene selekcije i njene opšte popularnosti.

Generalno, romanovski ovca je zahvalna su za odgoj, zbog toga što je otporna, bez posebnih zahteva prema ishrani i smeštaju, što je čini rasom izbora za početnike u ovčarstvu („tolerišu greške“ i kompenzuju eventualne propuste brojem

potomaka). Lako se prilagođava pašnim ili stajskim uslovima gajenja. Za profesionalne odgajivače postaje prava „kasica prasica“ – izuzetna reproductivna „mašina“.

Kao zaključak se može navesti da je češka selekcija romanovski ovaca proizvela znatno (gotovo dvostruko) veći gabarit odraslih mužjaka i ženki od onoga koji je uobičajen na našim područjima (ovome doprinosi i genetika a pogotovo pogrešno ustaljene proizvodne navike kod nas), uz očuvanu plodnost izvornog oblika. Svakako je, za postizanje maksimalnih rezultata, potrebna puna primena odgovarajuće tehnologije što će ova rasa obilato uzvratiti.

U uslovima otežanog privređivanja, ograničenih resursa hrane i radne snage, romanovska ovca se nameće kao nadmoćna rasa i nenadmašna je u pogledu kvaliteta krzna, velike plodnosti, poliestričnosti i visokog prinosa mesa po jednoj majci. Ove ovce su prilagođene hladnoj kontinentalnoj klimi i lokalnoj ishrani. Rasa je idealna za korekciju plodnosti unutar domaćih stada kupovinom ovna ili se može započeti profitabilna proizvodnja kupovinom proverenog, zdravog, pedigiranog matičnog stada. Iskustva sa ovom unapređenom rasom su vrlo pozitivna. ■